

Pastoraal logboek

Pastoraal logboek

50 jaren onderweg

Wim Al

© 2014: Wim Al
Redactie: Renate Diks
Lay-out: Coen Hoogveld
Tekeningen op pagina 59, 61, 87, 93, 101 en 105: Wim Al
Uitgever: Schrijverij Mooi Mens
Druk: Ten Brink, Meppel
ISBN/EAN: 978-94-90352-38-7
NUR: 711
Correspondentie: w.al@antenna.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Inleiding	9
Jeugdherinneringen	11
Kleinseminarie Hageveld en sanatorium Dekkerswald	13
Grootseminarie te Warmond	16
Stages in Amsterdam en Volendam	19
Gesprek met bisschop van Dodewaard	21
Priesterwijding in Amsterdam	22
Eerste benoeming in Nieuw-Vennep	23
Wim Al,	
priester in roerige tijden	24
Arbeidersmilieu	25
Overgangperiode	27
Vernieuwingen	28
Eerste kapelaanservaringen	30
Een bijzondere biechtstoel	30
Mijn eerste bediening	30
Een kostbare verliefdheid	31
Het roze kazuifel	32
Katholiek Nederland in beweging	33
Doorwerking van het Concilie	33
Katholieke verzuiling en bevrijding: een terugblik	34
Vaticaan Concilie: katholiek Nederland op de eerste rij	36
Nederlands Pastoraal Concilie: op zoek naar een katholieke identiteit	38
Oefening in kerkelijke democratie	39
Spanning met Rome	40
Verwarring, teleurstelling en pijn	42
Polarisatie binnen katholiek Nederland	43
De pil in de biechtstoel	45
Een paar fragmenten uit de preek op het feest van de H. Familie, december 1966	47
Kritische priesters pleiten voor vernieuwing	48
Katechese en Verkondiging	52
De kapelaan als katecheet	52
Katechese als stimulans voor een meer spontane Verkondiging	53
Pastorale samenwerking en verdieping	54
Van individueel naar groepspastoraat	54
Overstap naar West-Friesland	54
Een dekenaal kwartet	57
Welkom aan pastorale werk(st)ers	58
Vorming van vrijwilligers in de parochies	59
Tasten naar paasgeloof	59
Een koste(r)lijke vondst	65
Vormingsdagen voor gastvrouwen van pastorieën	65
Bij het afscheid van Rie Noom	66
Nascholing voor pastores	69
Intervisie als leerproces	69
Klinische Pastorale training als aha-erlebnis	70
Is alle leven een geschenk van God?	70
Fragmenten uit een afscheidsviering na een suïcide	72

Kerkopbouw op de Zuiderzeebodem	75
Bisschop in deze tijd	77
Interview in het bisdomblad ‘Samen Kerk’ oktober 1983	77
Bisschop Zwartkruis plotseling overleden	82
Mijn brief aan de nieuwe bisschoppen	82
Moeizame jaren	84
Een controversiële benoeming	85
Een triest einde	86
Uit de mond van kinderen	87
Van Hoorn naar Haarlem	89
De pastorale school van Haarlem	89
De Haarlemse parochie Schalkwijk	90
Keuze voor wijkpastoraat	91
Wijkpastores	93
Opkomst en afbraak van de pastorale werk(st)ers in Nederland	94
Rome’s angst: bedreiging van de ambtsstructuur van de kerk	94
Een triest voorbeeld	95
Geloofsbeleving van mensen verandert fundamenteel	97
Een nieuwe uitdaging:	
Gastenhuis Kasteel Slangenburg	101
Een onaangename verrassing	101
Een aangename verrassing	101
De eigen pastorale dimensie	103
Tijd en aandacht voor elkaar	103
Wat doe jij op Kasteel Slangenburg?	104
Tweede Vaticaans Concilie, 50 jaar geleden	107
Impressies door pastor Wim Al	107
50 jaar na het Tweede Vaticaans Concilie (deel 1)	107
50 jaar na het Tweede Vaticaans Concilie (deel 2)	111
50 jaar na het Tweede Vaticaans Concilie (deel 3)	113
50 jaar na het Tweede Vaticaans Concilie (deel 4)	116
50 jaar na het Tweede Vaticaans Concilie (deel 5)	117
50 jaar na het Tweede Vaticaans Concilie (deel 6)	119
50 jaar na het Tweede Vaticaans Concilie (deel 7)	121
Epiloog	124

Inleiding

Je wordt ouder. Je wilt gaan opruimen. Archiefdozen vol teksten, krantenknipsels en fotoalbums, ze gingen door mijn handen. Veel herinneringen kwamen boven. Mensen kwamen voorbij uit die vijftig jaren waarin we, voor korte of lange tijd, reisgenoten waren of nog zijn. Zo bladerend en mijmerend verzamelde ik mensen, verhalen en overwegingen, te kostbaar om te vergeten, met liefde en pijn samengebracht in dit pastorale logboek.

Het is geen persoonlijke biografie, geen historisch overzicht, maar een poging om een tijdsbeeld op te roepen uit verschillende etappes van mijn pastorale leven. Van het rijke roomse leven naar de ontzuiling en cultuuromslag in de jaren zestig. Van een geharnaste wereldkerk naar een kerk-in-Concilie. Van gewekte hoop op vernieuwing naar een terugval in verstarring.

Die weg ga en ging ik met velen. Medegelovigen en collega's zullen iets herkennen van de rijkdom van al die jaren, en van de moeite die we soms hadden als de wind tegenzat. Aan al die reisgenoten een hartelijke groet,

Wim Al

Haarlem, 14 december 2014

9

*Ons gezin toen ik in 1951
naar het seminarie vertrok*

Jeugdherinneringen

Uit: overweging bij mijn 40-jarig jubileum pastoraal werk, 6 februari 2005

Lieve mensen,

Zo'n jubileum roept bij sommige mensen de vraag op:

“Hoe wist je als kind van elf jaar al dat je priester wilde worden en naar het seminarie wilde?”

Achteraf gezien, zeker in deze tijd, lijkt dat ongelofelijk, als ik zie hoe jongelui nu na hun middelbare school soms nog niet weten wat en hoe ze verder willen.

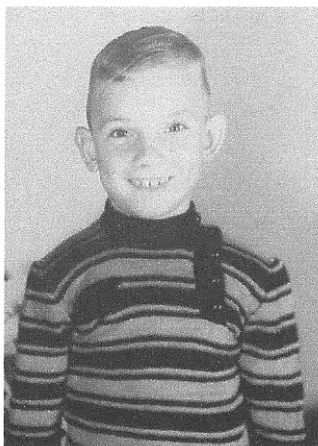
“Wist je toen al hoe het was om priester te zijn?” is meestal de volgende vraag. Nee, zeker niet als het gaat om de diepere achtergronden, die ontdek je pas later. Toch was de priester voor mij als kind geen onbekende. Om dat beeld terug te halen gaan we zestig jaar terug in de tijd. Geloven en kerkelijke betrokkenheid hoorden voor de meeste mensen bij hun dagelijkse leven. Kort na de oorlog leefden de meeste Nederlanders veilig binnen hun eigen religieus-sociale zuil, of die nu katholiek, protestant of socialistisch was. Zo maakte ons gezin deel uit van het Rooms-katholieke volksdeel, met een katholieke school, een katholieke jeugdbeweging en katholieke dansles, om gemengde verkeringen te voorkomen. Als kind was je je dat gesloten, verzuilde circuit niet bewust, net zo min als een goudvis beseft dat hij in een glazen kom rondzwemt. Binnen het katholieke circuit was een priester voor mij als kind een heel herkenbare

persoon: niet alleen in de kerk, ook door zijn verhalen tijdens de godsdienstlessen op school, als aalmoezenier van de welpen en verkenners en als bezoeker van zieke mensen thuis. Kortom: een

Een gedichtje van onze creatieve buurvrouw Jo de Boer-Schiering.

*Tot mijn 11^e heette ik Pim.
Ik vond dat een kabouter naam
en noemde mij voortaan Wim.*

Pim Al. November 1945

Mevrouw ik heb een man gezien
vertelt hij op een keer
en die was kreukel. Zo, zeg ik.
Ik wacht, straks komt er meer.

Die arme man liep met een stok
zegt hij, stil voor zich heen.
Hij kon niet lopen zoals ik,
hij had nog maar één been.

Maar hij moet maar goed bidden gaan,
vervolgt hij dan met klem.
Want Jezus heeft er een heleboel
en vast ook een voor hem.

Pastoor van Galen

priester leefde met en voor de mensen, niet alleen in, maar ook buiten de kerk. Dat trok mij als kind aan, al ben ik pas later gaan ontdekken wat daar nog meer bij komt kijken. Waarschijnlijk speelt mee dat wij thuis opgroeiden in een tamelijk open en sociale sfeer. Mijn vader was actief in de vakbeweging KAB. Mijn moeder was huisvrouw, een forse baan zo kort na de oorlog, er was nog bijna niets te krijgen. Wij als kinderen werden door haar aangekleed met zogenaamd nieuwe kleren, die ze van oude krijgertjes had gemaakt. Onze deur stond altijd open voor de burens met hun lief en leed, van welke religieuze of sociale herkomst ook. Net zoals wij bij hen welkom waren als er thuis problemen waren. Een oecumene die voor ons vanzelfsprekend was.

Geloven en kerkelijke betrokkenheid waren vanzelfsprekend, al hadden mijn ouders het beiden te druk om daar erg mee bezig te zijn. Als vakbondsmann had mijn vader een kritische kijk op de kerk, met name als werkgever.

De kerk van Overveen

Toen ik vroeg of ik misdienaar mocht worden, zei hij:

“Van mij mag je, maar je moet weten dat de pastoor zijn koster heel slecht betaalt.”

Als kind begreep ik dat niet. Zowel de pastoor als de koster waren zulke aardige mensen. Ik vroeg me later als misdienaar wel eens af: waarom zou de pastoor die koster dan toch zo slecht betalen? Daarmee heeft mijn vader, onbewust, bijgedragen aan mijn besef dat de kerk altijd mensenwerk is en blijft, hoe mooi en vroom ook verpakt. Toen ik thuiskwam met de wens om naar het seminarie te gaan waren mijn ouders daar niet enthousiast over.

“Een kind hoort in een gezin,” zei mijn vader, “niet op een internaat.”

Bovendien waren de kosten van de studie voor ons gezin een te zware belasting. Uiteindelijk moest de pastoor eraan te pas komen om ze door de bocht te praten, waarbij hij hen financiële steun toezegde van de parochie.

Kleinseminarie Hageveld en sanatorium Dekkerswald

Achteraf had mijn vader gelijk: een kind hoort in een gezin, niet in een internaat. Het eerste jaar verdrong ik bijna in de massa jongens, we begonnen met 150 leerlingen in de eerste klas.

Hoe groter het aantal, des te eenzamer je was, met alle heimwee die dat opriep. Om te overleven zochten de meesten naar kleinschaliger onderdak in diverse activiteiten zoals een voetbalelftal, muziekvereniging, tuinverzorging, boekbinderij of de padvinderij. Ze fungeerden als een soort vervanging van het gezin en meer persoonlijke betrokkenheid met elkaar. Zo raakte ik betrokken bij de typografie. Daar zocht men versterking, liefst van iemand die een beetje kon tekenen.

Naast het vele stencilwerk voor het onderwijs werd er ook een schoolkrant gemaakt (Rond de Koepel) en programma's bij diverse gelegenheden die vroegen om illustraties. Zo werd ik vaste tekenaar in het groepje typografen, die naast zinvol werk ook wat gezelligheid en vriendschap met elkaar beleefden.

Wat de laatste jaren nogal in de publiciteit kwam, ongewenste intimiteiten tussen leraren en leerlingen, daarvan heb ik in mijn jaren nooit iets gemerkt. Daarvoor was – denk ik nu - de afstand tussen docenten en leerlingen op Hageveld te groot. Wel had de leiding er zorg voor dat in zo'n grote jongensgemeenschap met hun ontluikende

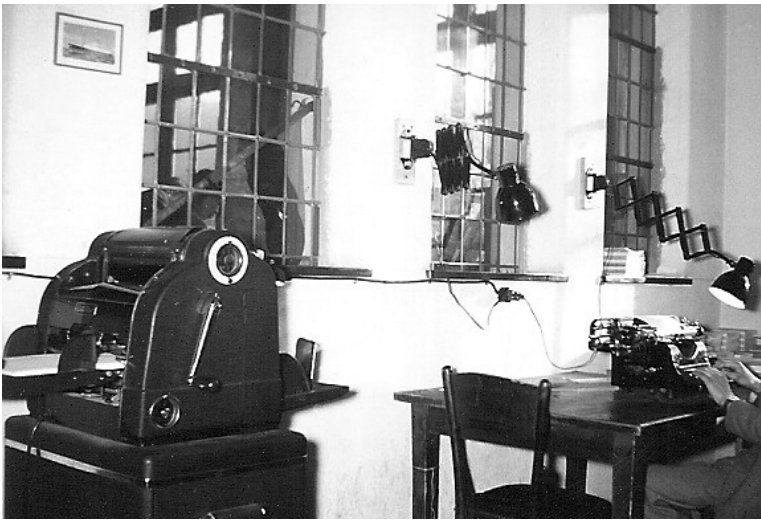
13

Cour met wandel- en sportterrein

Seminarie „Hageveld“ Heemstede

De achterzijde met Speelruin

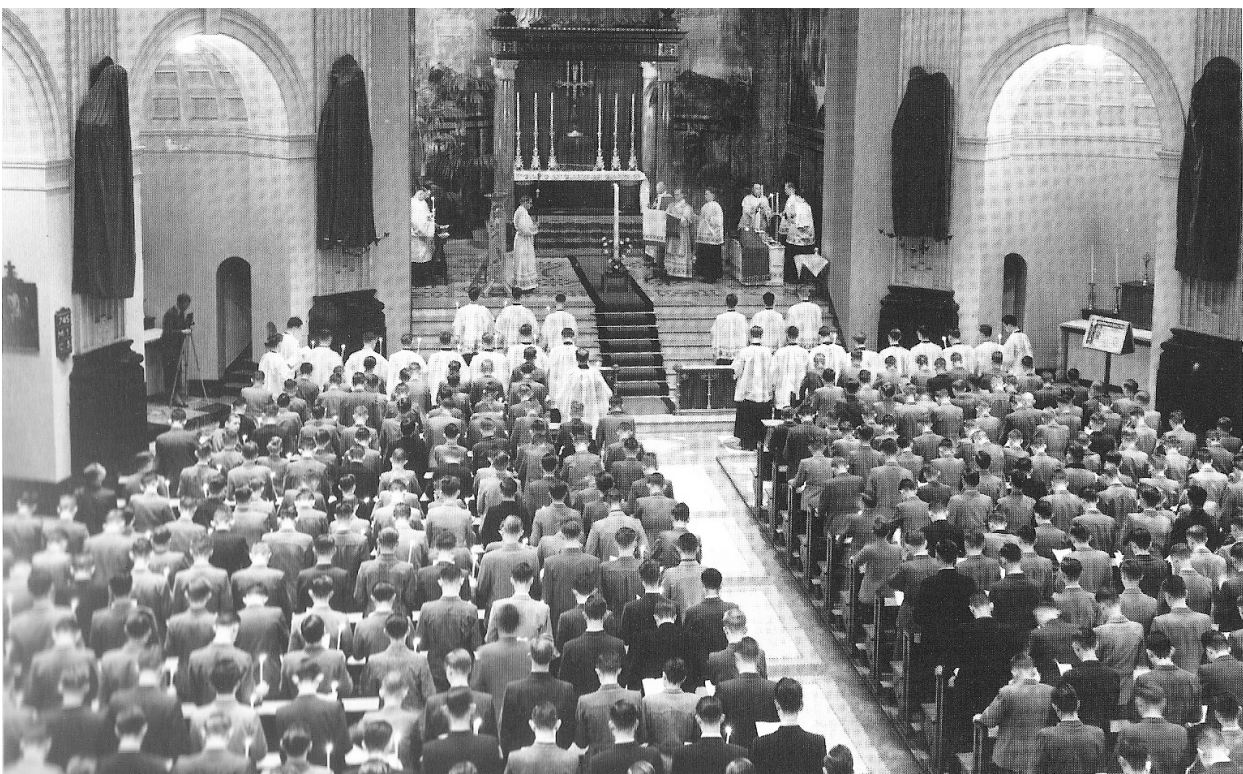
Typografie van Hageveld seksualiteit geen homo-erotische contacten zouden ontstaan. Waar signalen in die richting ontstonden werden jongens daar persoonlijk op aangesproken en in sommige gevallen naar huis gestuurd.

Zo'n internaat bood ook kansen die je anders, op een gewone middelbare school, niet had. We vertaalden niet alleen Griekse drama's, in onze vrije tijd speelden we ze ook als toneel, waarbij ik zelf betrokken was bij het ontwerpen en schilderen van de decors.

Paasviering op Hageveld

De religieuze opvoeding werd bepaald door het dagelijkse rooster van vieringen en gebedsmomenten, door de dag heen gespreid. Of je daar persoonlijk veel of weinig aan beleefde kwam eigenlijk nooit aan de orde, hoogstens in de gesprekken met je persoonlijke biechtvader, als die er al naar vroeg. Zelf heb ik nooit de indruk gehad dat er bewuste aandacht was voor mijn religieuze ontwikkeling.

Dat viel buiten onze katholieke cultuur, ook in de gezinnen. Je sprak niet over geloven, je deed gewoon mee met de anderen. Of het iemand persoonlijk raakte, inspireerde, bemoedigde of troostte bleek pas veel later, toen die vertrouwde groepsverbanden wegvielen, bijvoorbeeld door verhuizing naar een onbekende plaats. Dan kwamen mensen persoonlijk voor de keuze of ze wel of geen contact zochten met de plaatselijke geloofsgemeenschap. Voor velen betekende dat het einde van hun geloofspraktijk, terwijl die keuze anderen juist motiveerde om zich bewust in te zetten voor de opbouw van een parochie en voor de geloofsopvoe-

ding van hun kinderen.

In het vijfde jaar van mijn verblijf op Hageveld werden twee klasgenoten en ik besmet met tuberculose. Een van hen had de ziekte eerder gehad en was teruggevallen. Na een medische controle kregen we de diagnose, we moesten in een sanatorium worden opgenomen. Het was een ingrijpende onderbreking van onze seminariejaren.

Zo brak een nieuwe periode aan: een verblijf in sanatorium Dekkerswald te Groesbeek, verzorgd door de zusters van Onder de Bogen. Aanvankelijk zag ik het als een onwelkome inbreuk op mijn seminariejaren, achteraf ben ik blij met de nieuwe ervaring die ik daar heb opgedaan. Geen gesloten milieu van seminaristen, maar een open gezelschap van allerlei pluimage en herkomst en een staf van lieve verpleegsters om verliefd op te worden. Allemaal nieuwe indrukken en emoties, die me van lieverlee voor de vraag plaatsten: wil ik straks nog wel terug naar het seminarie of kies ik een andere weg?

Zus Ria op bezoek, ijs en weder dienende

15

Sanatorium Dekkerswald in Groesbeek

Grootseminarie te Warmond

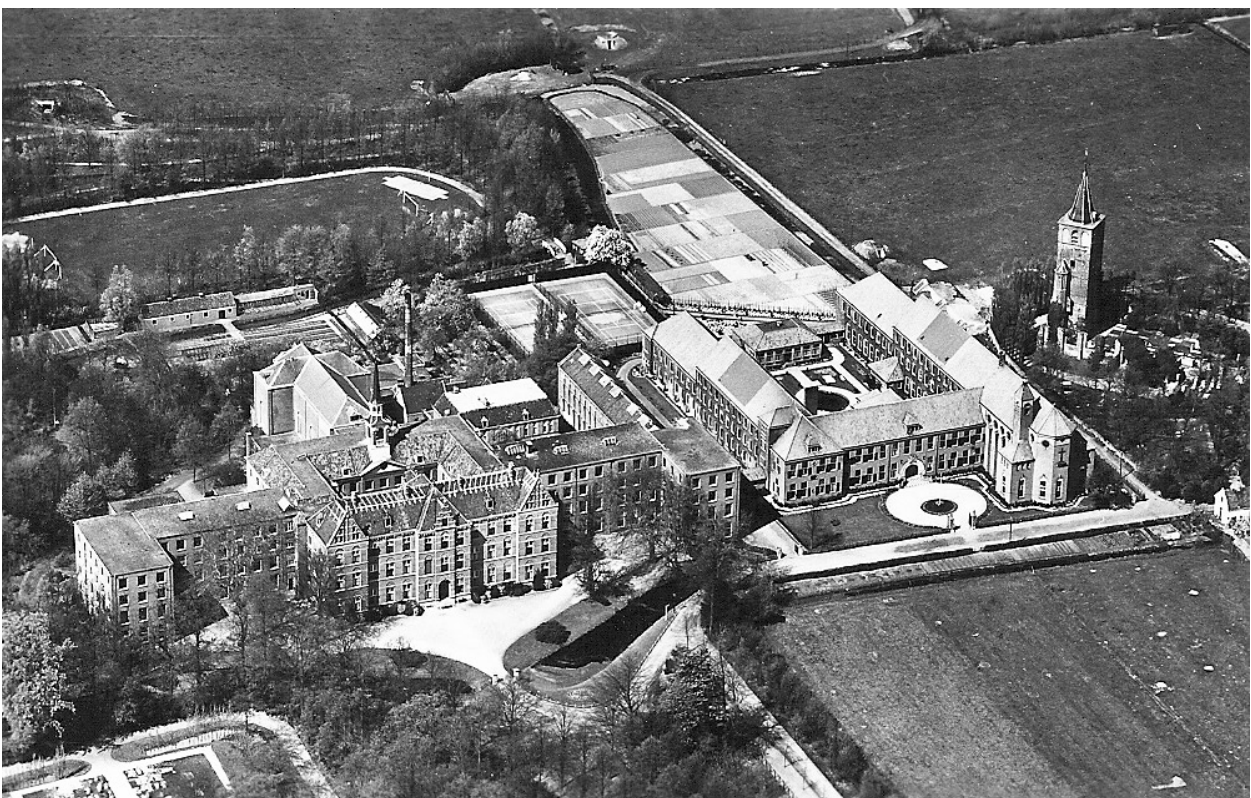
16

Die keuze werd uiteindelijk gemaakt door een ander. De verpleegster, voor wie mijn puberale hart harder klopte, bleek al een lieve vriend te hebben. Daar wilde ik niet tussen komen, dus keerde ik terug naar mijn eerdere keuze, gestimuleerd door mijn oud-klasgenoten, die intussen van Hageveld naar het grootseminarie in Warmond waren verhuisd. Van hen hoorde ik enthousiaste verhalen over hun nieuwe ervaringen. Na de nodige verwikkelingen volgde ik hen enige tijd later naar grootseminarie Warmond. De belangrijkste verandering in het leven op Warmond was dat iedereen een eigen kamer kreeg, bescheiden, maar groot genoeg om er je eigen stempel op te

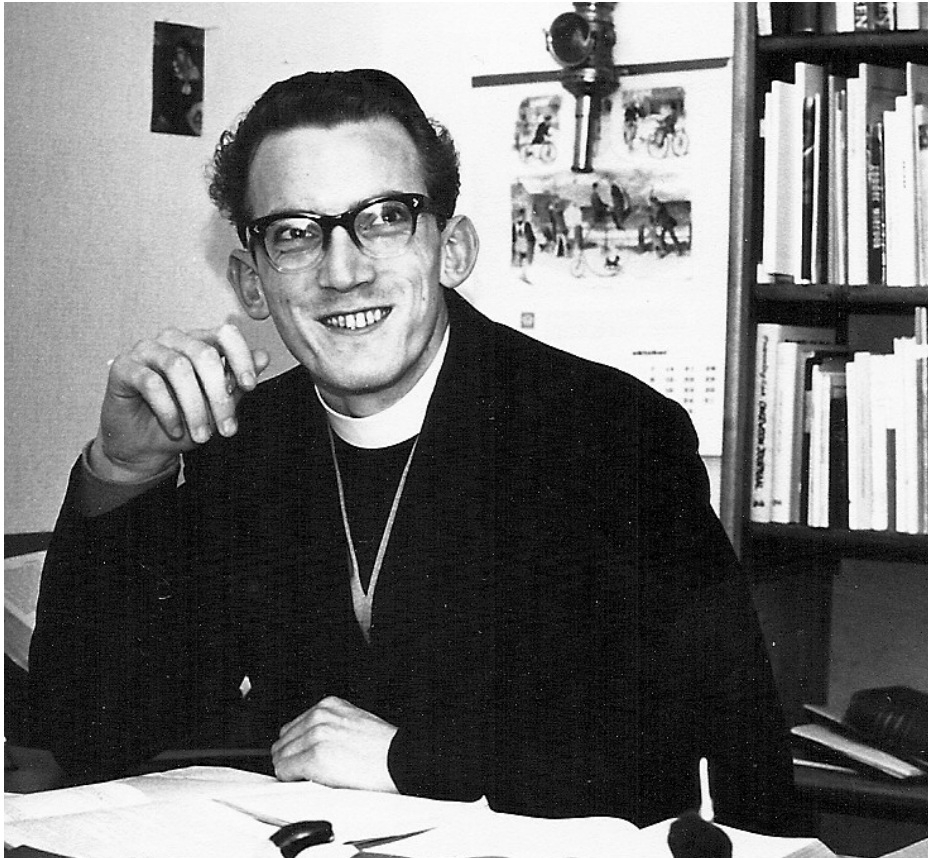
drukken. Op Hageveld leefden we per klas in zalen, in een kleine chambrette als slaappleaats. De collectiviteit van het kleinseminarie maakte plaats voor ruimte voor ieders persoonlijkheid, niet alleen vanwege de eigen kamer, ook door de meer open manier van omgang met het kleinere aantal professoren.

De eerste twee jaren studie filosofie boeiden mij enorm. Niet alleen de geschiedenis van de oudere filosofen, maar vooral de vertegenwoordigers van het existentialisme van die dagen. Zij sloten aan bij mijn eigen levensgevoel en bij wat toen cultureel gaande was in kringen van schrijvers, studenten en kunstenaars. Misschien om deze

Luchtfoto grootseminarie te Warmond

Wim als student

dikwijls areligieuze visies te corrigeren kregen we ook een gedegen inleiding in de bijbel. Die twee jaren filosofie werden afgesloten met een soort overgangsritueel, de tonsuur of kruinschering die de bisschop ons gaf door symbolisch wat haar af te knippen als teken van persoonlijke toewijding aan de zaak van God en als begin van de route naar het kerkelijk ambt. Daarmee werd je opgenomen in de klerikale stand en werd je geacht in het zwart met witte boord gekleed te gaan. Die overgang werd extra gemarkeerd door de verhuizing van het philosophicum naar het theologicum, waar vier jaren theologie ons stonden op te wachten.

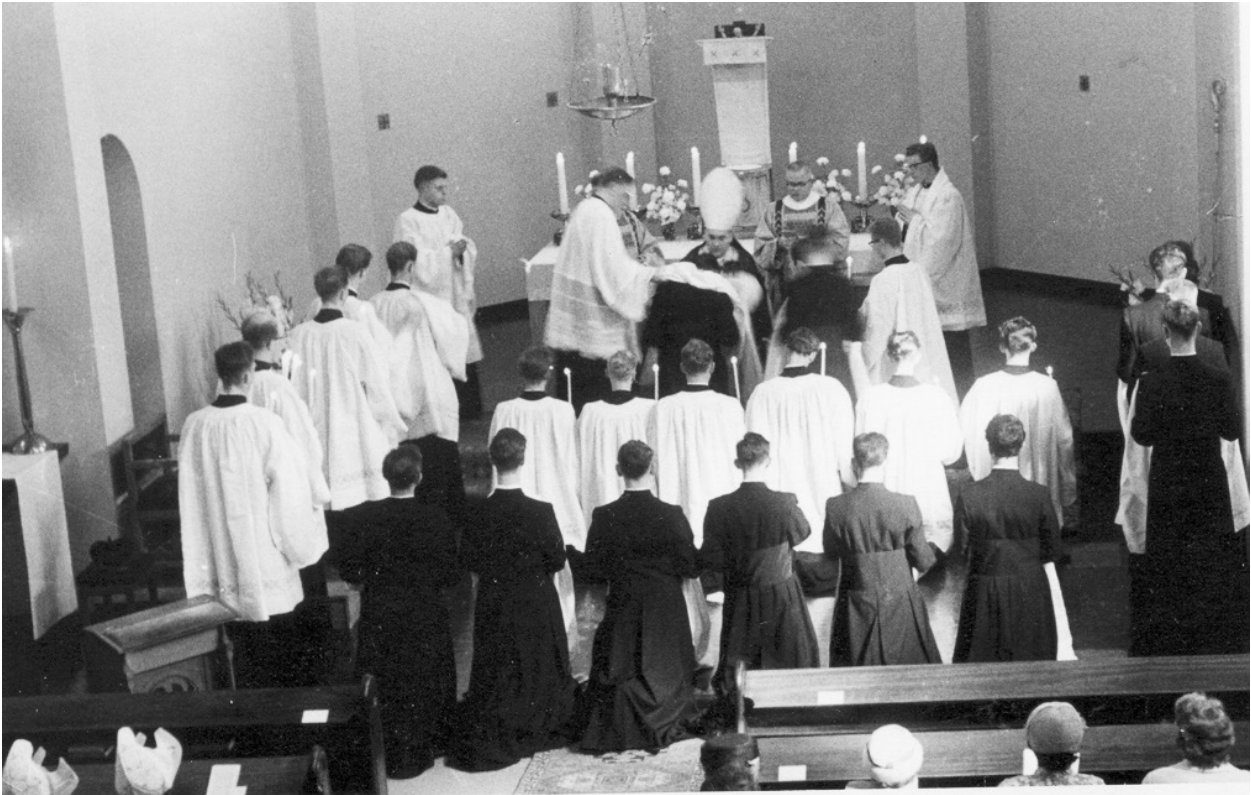
Hoewel de gebouwen naast elkaar lagen, ademden beide een heel verschillende sfeer. Niet alleen door bouw en stijl, maar vooral door de verschillende teams van docenten, de filosofen als team waren meer open en seculier, de theologen onderling nogal verschillend van theologisch denken en van opvattingen over de geschiktheid van

de studenten voor het kerkelijk ambt.

Intussen was in Rome het Tweede Vaticaans Concilie in voorbereiding. Enkele van onze professoren waren daar direct bij betrokken. Een meer Bijbelse herbronning plaatste soms grote vraagtekens bij wat in de laatste eeuwen aan traditie en leer in en over de kerk was aangeslibd. Dat devalueerde bepaalde studievakken, zoals kerkelijk recht en dogmatiek, en sti-

Warmond aan de Kagerplas nodigde uit tot studie en vermaak

Tonsuur 1959 door bisschop van Dodewaard

muleerde onder andere Bijbelexegese en kerkgeschiedenis.

In die jaren schreef ik een uitgebreide scriptie: "De groei van de kerktheologie van de laatste 150 jaar naar het einde van het Constantijn tijdperk" waarin duidelijk werd hoe de wisse-

lende geloofsvisies op de kerk door de jaren heen werden bepaald door de heersende cultuur van die dagen. Een ontmythologisering van een tot dan toe eenzijdig heilig en onveranderlijk verklaard Romeins kerk- en ambtsbeeld.

Professor Jan Stieger

Stages in Amsterdam en Volendam

De leiding van het seminarie accepteerde maar moeilijk afwijkende opvattingen, al dan niet gecombineerd met gedrag buiten het huisreglement om. Zo werd een aantal studenten, ook ik, de wacht aangezegd. We zouden niet geschikt zijn om verder te gaan.

Lang niet alle docenten ondersteunden dat beleid. Mijn biechtvader adviseerde mij om met bisschop van Dodewaard te gaan praten. Hij was niet gelukkig met de gang van zaken op zijn seminarie, waar hij de een na de ander verwijderd zag worden. Hij bood me daarom een pastorale stage aan van een jaar om te voorkomen dat ik andere wegen zou gaan zoeken. Ik mocht een half jaar stage lopen in de Magdalena-parochie in Amsterdam en een half jaar in de Maria-parochie in Volendam. In dat jaar verving de bisschop de leiding van het seminarie en gaf de opvolger de opdracht mee om deel te gaan nemen aan de fusiegesprekken over een samenvoeging van diverse priesteropleidingen in een nieuw op te richten theologische hogeschool in Amsterdam. Daarmee kwam een einde aan een al lang achterhaalde gesloten seminarie-opleiding, die studenten ver hield van het dagelijkse leven waarin ze later als pastor zouden gaan werken.

Achteraf ben ik blij met deze stage-ervaringen. Eerst in een plat geseculariseerde volkswijk, de Spaarndammerbuurt in Amsterdam, waar ik op de pastorie een team van liturgisch creatieve collega's trof, die toen al volop

experimenteerden met Nederlands-talige teksten en liederen in de liturgie.

Ik heb daar veel huisbezoek gedaan bij vooral oudere havenarbeiders, meestal ex-katholieke socialisten uit Brabant. Boeiende, eerlijke gesprekken over een periode van werkeloosheid, armoede, trek naar de stad voor werk, lid worden van de socialistische vakbond, wat niet meer te rijmen viel met hun katholieke achtergrond. Als gepensioneerden fokten ze bijna allemaal kanaries op hun balkonnetje. Ook heb ik daar veel katecheseles gegeven op school.

Het tweede half jaar liep ik stage in Volendam, het tegendeel van mijn Amsterdamse ervaring. Volendam was toen nog een heel katholiek dorp, met altijd een volle kerk en een in zichzelf besloten gemeenschap. Voor mij een heel nieuwe ervaring: aan de ene kant veilig en vertrouwd, aan de andere kant soms benauwend. Ik gaf les op een aantal scholen en begeleid-

19

Pastoor Karel Lautenschütz van de Magdalenaparochie

Entree Mariakerk in Volendam

Pastorieteam van de Mariakerk, v.l.n.r. kapelaan Bertus Groot, gastvrouw Aagt Blok, pastoor Wout de Lange, koster Frans van Bokkie

de gespreksgroepen van jongeren (de 18-jarigencursus) die meestal in een gastgezin bijeenkwamen. Persoonlijke thema's als relaties, seksualiteit, geloven, enzovoorts waren voor velen nieuw. Daar sprak je met elkaar niet

over, terwijl iedereen er best de nodige vragen bij had. In die zin kan een besloten gemeenschap ook remmend werken als het gaat om meer persoonlijke openheid naar elkaar.

Intussen was op het grootseminarie de wacht gewisseld. De opvolger, Willem de Graaff, trof een erfenis die hij liefst zo snel mogelijk wilde afwerken. Hij nam contact met mij op met de vraag of ik naar Warmond wilde terugkomen, en zo ja, wanneer en hoe?

Ik was pas in Volendam aangekomen en had voor een half jaar afspraken gemaakt op enkele scholen en in de parochie. Die kon ik niet zo maar afzeggen. We spraken af dat ik na dat half jaar zou terugkeren. Het stagejaar had mij bevestigd en versterkt in mijn ideaal om met en voor mensen pastoraal werkzaam te zijn; mede dankzij mijn ervaring in dat jaar met heel verschillende taken die mij goed lagen en waar ik plezier in had. Daarbij wil ik nadrukkelijk de collega's betrekken die ik zowel in Amsterdam als in Volendam aantrof en die mij met hun ervaring en persoonlijke sympathie begeleidden en stimuleerden.

En zo kwam ik eind augustus 1964 op Warmond terug, met een aangepast studieprogramma en de afspraak dat ik in december van dat jaar tot priester gewijd zou worden. Daaraan voorafgaand, in september, was de wijding tot diaken. Daarmee kon ik in diverse parochies in de omgeving officieel gaan preken, waarbij een professor kritisch in de kerk meeluisterde en nadien commentaar leverde.

Maria Magdalenakerk in de Spaarnedammerbuurt te Amsterdam

Gesprek met bisschop van Dodewaard

In de maanden voor mijn priesterwijding heb ik uitgebreid gesproken met bisschop van Dodewaard. Tussen twee zittingsperiodes van het Concilie was hij enkele maanden thuis. Hij vroeg belangstellend naar mijn ervaringen tijdens het stagejaar, dat hij zelf voor mij had bedacht. Ik kon merken dat hij contact had gehouden met mijn collega's in Amsterdam en Volendam, die hem blijkbaar positief over mij hadden bericht. Het Concilie riep onder ons studenten de nodige gesprekstema's en vragen op, over visie op kerk, ambt, sacramenten, celibaat, enzovoorts. Ze raakten allemaal aan ons toekomstig functioneren als priester in een veranderende kerk.

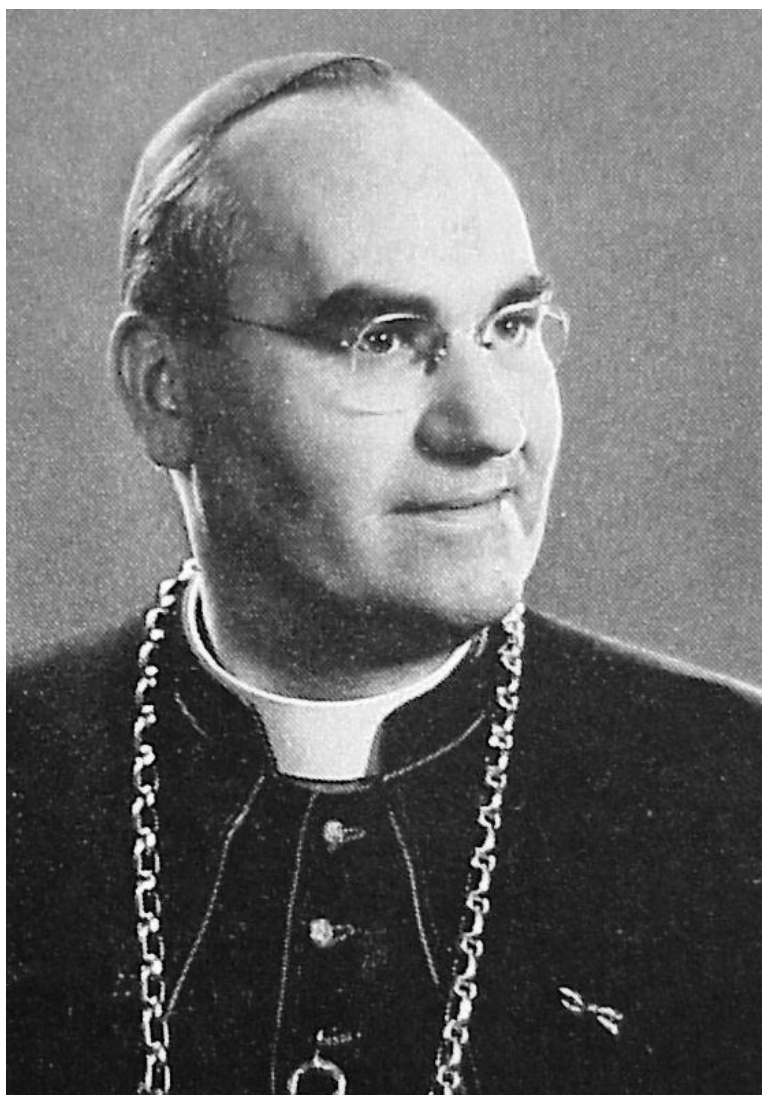
Zo kwam het gesprek met de bisschop op het celibaat. Ik vertelde hem dat ik graag als priester voor de mensen wil gaan werken, maar dat ik niet wist of ik dat mijn leven lang als celibatair zou kunnen. Ik kom uit een gezin van zes kinderen en heb in mijn seminariejaren altijd met klasgenoten en vrienden geleefd. Ik wist eigenlijk niet wat het is om alleen te zijn, laat staan als man alleen, terwijl het celibaat me daar wel toe verplichtte. De bisschop deed geen moeite om me de religieuze waarde van het celibaat voor te houden, die kende ik al vanuit de theologie. Vanuit zijn eigen hoop op veranderingen tijdens het Concilie zei hij:

“Ga straks gewoon aan het werk. Het kan over vijf jaar in de kerk allemaal wel heel anders zijn.”

Omdat ik door mijn stages al wat

pastorale ervaring had opgedaan, dacht de bisschop erover om mij straks als kapelaan te benoemen bij een pastoor die nog wel eens uitviel door ziekte. Dan zou ik er alleen voor komen te staan. Na mijn wijding zou ik wel horen waar ik moest zijn en wie ik zou vervangen.

Bisschop van Dodewaard

Priesterwijding in Amsterdam

22

Zo groeide ik, met twee klasgenoten die ook deze speciale route volgden, toe naar de priesterwijding. Die zou niet plaatsvinden in de kathedraal in Haarlem, maar op verzoek van een van mijn klasgenoten in zijn parochiekerk Gerardus Majella in Amsterdam.

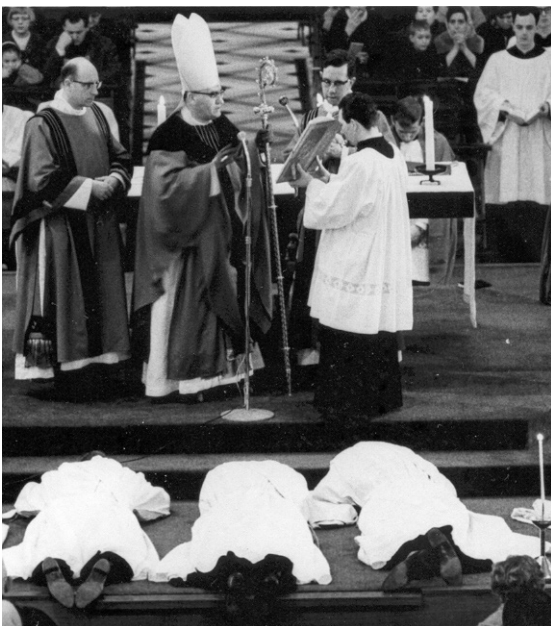
Zijn ouders waren te oud om naar de kathedraal in Haarlem te komen. Wat niet te voorzien was bleek pas op de dag van de wijding zelf: het had de hele nacht geijzeld. Je kon in heel Nederland schaatsen op straat. Vanuit Warmond zouden wij met een van de professoren meerijden naar Amsterdam. Het werd een rit met hindernissen, waarbij de auto een aantal keren van de weg af de berm in gleed, waarna wij hem weer in het goede spoor moesten duwen. Een symbolische rit, die ons 'op glad ijs' naar de wijding reed. Die hindernis gold die ochtend voor ieder-

mensen in een volle kerk tijdens de litanie uit volle borst alle heiligen over ons uitzongen, terwijl wij languit op de grond lagen. Ik voelde me heel klein, en tegelijk gesteund door al die heiligen in de hemel en door alle mensen in deze kerk, met wie ik 'Samen Kerk' mocht zijn. Bisschop van Dodewaard had voor ieder van ons een hartelijk woord bij de vredewens. Na de viering verzamelden familie, vrienden en buren om de zegen te ontvangen en ons te feliciteren. Ik weet nog dat ik moeite had om mijn ouders te zegenen. Zij waren mij altijd tot zegen geweest, van kinds af aan als ze een kruisje gaven voor we naar bed gingen, en nu moest ik hen zegenen... Voor mij was het de omgekeerde wereld.

Die avond werd ik in onze parochiekerk in Overveen ontvangen om voor te gaan in een plechtig Lof. De zondag erna vierden we mijn eerst Mis in diezelfde kerk, met deze bijzonderheid: dat precies op deze zondag, de eerste advent 1964, de nieuwe liturgie, vrucht van het Concilie, van kracht werd. Als voorganger stond ik niet meer met mijn rug naar de mensen toe aan het hoofdaltaar, maar met het gezicht naar de mensen toe aan een geïmproviseerde altaartafel. Bovendien werd het Latijn die dag vervangen door het Nederlands, destijds heel ingrijpende veranderingen, waardoor mijn liturgische training vooraf in Warmond praktisch ongedaan werd gemaakt.

De viering van de wijding was een intens gebeuren. Het meest is me bijgebleven hoe

*Priesterwijding
19 december 1964:
zegen na de wijding*

Eerste benoeming in Nieuw-Vennep

Zoals bisschop van Dodewaard had toegezegd werd ik enkele weken later benoemd tot kapelaan in Nieuw-Vennep in de Haarlemmermeer. Ik trof daar pastoor Dirk de Wit, een hartelijke West-Friese tuinderszoon, met een kwetsbare gezondheid. Met zijn humor en hart voor mensen overleefde hij de ene na de andere inzinking, mede dankzij de goede zorgen van Mia de Groot, gastvrouw en huisgenote in de pastorie. Het werden negen intense jaren. De eerste drie jaren met pastoor de Wit, die om gezondheidsredenen vervroegd met

pensioen moest gaan; de andere zes jaren met zijn vriendelijke opvolger Piet Barendse en zijn huisgenote Rie Noom. Het waren hectische jaren omdat er zoveel tegelijk gebeurde waar ik bij betrokken raakte. Een journaliste, Geertje Bos, schreef in 2011 voor het project ‘Leven in Nieuw-Vennep’ interviews met sleutelfiguren uit de jaren ’60-’70. Zo kwam ze ook bij mij terecht. In haar verhaal komen veel zaken aan de orde waar ik toen mee bezig was, sommige komen terug in afzonderlijke hoofdstukken elders in dit boek.

23

*Polenstraat –
Pastorie in een rijtjesflat*

Wim Al, priester in roerige tijden

*Interview door Geertje Bos voor het project 'Leven in Nieuw-Vennep'
november 2011*

24

Wim Al (Overveen, 1939) werkte van 1965 tot 1974 als kapelaan in de katholieke parochie Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen in Nieuw-Vennep. Al, in december 1964 tot priester van het bisdom Haarlem gewijd, kijkt met genoegen terug op die periode. Het waren roerige tijden, waarin zich allerlei vernieuwingsprocessen afspeelden, zowel in de maatschappij als binnen de katholieke kerk. Talloze anekdotes kleuren zijn herinnering aan het agrarische dorp van toen, variërend van het helpen bij het kalven van een koe, de paardenkoersen met Joop Ham, tot en met het 'roze damesondergoed' van pastoor Dirk de Wit. Kapelaan Al was de man van de Spanjaarden bij de Vicon en trad ook op als geestelijk adviseur van het katholieke verenigingsleven.

Zijn huidige visitekaartje vermeldt twee adressen. Op zaterdag, zondag, maandag en dinsdag woont hij in Haarlem, in een appartement aan de Polenstraat, op de andere dagen is hij te vinden in Doetinchem waar hij een kamer heeft in Kasteel Slangenburg. Wim Al functioneert daar in het gastenhuis van de

Benedictijner monniken sinds oktober 2000 als pastor.

“Het is een vorm van vrijwilligerswerk. Ik ben ermee begonnen nadat ik in 1999 hartproblemen kreeg en het wat rustiger aan moest doen.”

De Polenstraat in Schalkwijk is sinds 1985 zijn domicilie.

“Ik was in eerste instantie gevraagd leiding te geven aan de pastorale

school van het dekenaat Haarlem, een tweejarige cursus voor mensen die vrijwilligerswerk verrichten in de parochies, een soort bijscholing. Maar ik wilde ook pastoraal werk doen in een parochie, dat kon bij de toenmalige Goede Herderkerk in de parochie Schalkwijk. Dit appartement hoorde als pastorie bij de parochie. De kerk heb ik jammer genoeg na verloop van tijd moeten sluiten.”

Wim Al woont in zijn eentje in de Haarlemse flat, met veel boeken, kranten en tijdschriften. Aan de wanden hangen kleurrijke werkstukken, eigen creaties, met een knipoog naar Van Gogh.

“Ik heb mijn hele leven graag getekend en geschilderd. Dat weten ze in Nieuw-Vennep nog wel, denk ik. Verhalen uit de Bijbel vertelde ik op school dikwijls met tekeningen erbij.”

Na zijn vertrek uit Haarlemmermeer deed hij eerst een pastoraal klinische training in een psychiatrisch ziekenhuis in Heiloo, in 1975 gevolgd door de aanstelling als teamleider voor vier parochies in het dekenaat Hoorn. Acht jaar lang was hij er ook parttime deken.

“Toen er na de dood van bisschop Zwartkruis een andere wind ging waaien op het bisdom, heb ik het baantje eraan gegeven.”

Arbeidersmilieu

Wilhelmus Hendrikus Al groeit op in ‘het arme gedeelte’ van Overveen, in een gezin met zes kinderen.

“Mijn vader had tot in de oorlog een melkwijk, later ging hij op Schiphol werken. Hij was echt een arbeider, met socialistische trekjes, al was hij katholiek. Mijn ouders stonden niet te juichen toen ik vertelde priester te willen worden.”

Als jonge knaap was hij vaak in de kerk te vinden.

“Ik had een verschrikkelijke hekel aan school. Daarom gaf ik me op als misdienaar voor rouw- en trouwdiensten. Dan kon je af en toe een ochtendje weg van school.”

Hij wist met hulp van de pastoor voor elkaar te krijgen dat hij op het kleinseminarie Hageveld in Heemstede kon komen. De schooljaren op het internaat werden onderbroken door een sanatorium vanwege tuberculose. De volgende stap was het grootseminarie in Warmond, waar Al twee jaar filosofie en vier jaar theologie studeerde. Het was een turbulente periode.

“Tijdens de priesteropleiding ben ik een keer weggestuurd. Ik deugde niet, volgens de toenmalige directeur. Hij vond dat ik geen roeping had.”

Later kwam het allemaal goed, na gesprekken met bisschop Van Dodewaard, die meerdere studenten zag verdwijnen en daar een stokje voor wilde steken. Wim Al werd even op een zijspoor gezet tot er een andere leiding kwam op het seminarie.

“Ik werd op stage gestuurd, eerst naar een parochie in Amsterdam en later naar Volendam.”

Daar deed hij ervaring op met pastoraal werk. De nieuwe directeur, Willem de Graaff, hield contact, ook met de andere ‘ballingen’.

“Het besloten systeem van het seminarie had zijn tijd gehad. Niet lang

daarna zijn alle priesteropleidingen samengegaan in de Theologische Hogeschool in Amsterdam.”

Kerkelijk was het een bewogen periode. Juist in die jaren begon in Rome onder leiding van Paus Johannes XXI-II het Tweede Vaticaans Concilie, dat duurde van 1962 tot 1965.

“De proffen van wie ik in Warmond les kreeg (onder andere de latere kardinaal Willebrands) waren betrokken bij de voorbereiding van het Concilie, dus kregen wij uit eerste hand de ontwikkelingen te horen. Als priesterstudenten groeiden wij mee met de vernieuwende tendensen waarvan we hoopten dat die zouden worden gerealiseerd.”

Nadat Paus Johannes XXIII was overleden werd het Concilie voortgezet onder leiding van de nieuwe Paus Paulus VI.

“Die draaide alle vernieuwingen van zijn voorganger terug. Toen ontstonden over de hele wereld bij de jonge priesters spontaan groepen van verzet.”

In Nederland werd de groep ‘Septuagint’ gevormd. De naam herinnert aan de eerste bijeenkomst waar zeventig priesters aanwezig waren. Kapelaan Wim Al was één van hen.

De opstandige priesters lieten zich bij allerlei gelegenheden horen, zoals tijdens de Wereldsynode van de Bis-

Team Septuagint

schoppen in Rome in 1969.

“De kerkelijke instellingen in en rond Rome waren door het Vaticaan gewaarschuwd voor de ketterse priesters en mochten ons geen onderdak verschaffen. Ten slotte konden we terecht bij de kleine protestantse theologische faculteit van de Waldenzen.”

Wim Al werd in die weken op het Sint-Pietersplein een keer gearresteerd, omdat hij met andere collega's pamfletten uitdeelde met protesten tegen de vorm waarin de Paus audiëntie hield.

“Dat was groot nieuws in alle kranten, ook in Nederland.”

Toen Al terugkwam in Nieuw-Venep, waar hij al een paar jaar werkte, werd hij hartelijk begroet door de parochianen, met name ook door de schoolkinderen aan wie hij les gaf en die nieuwsgierig waren naar zijn belevenissen in Rome.

Nederlandse priesters op Pietersplein gearresteerd

Van onze speciale verslaggever

ROME, 15 okt. — Twee Nederlandse contesterende priesters van de groep Septuagint zijn vandaag door de politie vastgehouden. Zij werden met andere contesterende priesters door de Italiaanse politie gearresteerd op het Sint Pietersplein, toen zij pamfletten uitdeelden aan pelgrims die in de rij stonden voor de wekelijks openbare audiëntie van de Paus.

Na hun arrestatie werden zij door de Italiaanse politie overgedragen aan de Vaticaanse politie. De Nederlandse priesters, Wil Jansen en Henk Hillemaar, werden vastgehouden, ook omdat zij geen paspoort op zak hadden. De andere gearresteerden, John van Burk, Jacques Broeders en Wim Al, werden na enige tijd weer vrijgelaten. De pamfletten werden hun afgenomen.

Ook werden vanmorgen twee Spaanse traditionalistische priesters aangehouden, die pamfletten uitdeelden waarin het optreden van de contesterende priesters van Septuagint waarin onvoorwaardelijke trouw aan de Heilige Stoel werd betuigd. Hun pamfletten werden afgenomen, waarna zij huis wegs konden gaan. De contesterende priesters van Septuagint deelden pamfletten uit in vier talen: Italiaans, Frans, Duits en Engels. In die pamfletten met het opschrift „Katholiek” staat: „U komt voor een audiëntie. Audiëntie betekent, dat men gehoord wordt. De Paus zal u horen, maar alles wat hij hoort, zullen uw kreten van enthousiasme zijn en uw applaus. Zo geeft u blijk van uw instemming met de Kerk zoals die nu is met haar paus en haar bisschoppen. Deze Kerk is een Kerk van de rijken. Ga bij uzelf na of zo'n Kerk de Kerk kan zijn van Jezus van Nazareth, die geen plaats had om zijn hoofd ter ruste te leggen”.

„Niemand hoort u in deze audiëntie. Deze hiërarchie houdt zich niet op doelmatige wijze bezig met de problemen van miljoenen mannen en vrouwen; de problemen van oorlog, van onderdrukking, van overbevolking. Wij zijn priesters die van vele landen gekomen zijn om te protesteren tegen het gebrek aan waarheid in onze kerk. Wij voelen ons verplicht uw aandacht daarvoor te vragen. Als u ware christenen wilt zijn moet ge handelen in de geest van Christus”.

Dit pamflet was ondertekend met: „Enkele Franse, Nederlandse, Beekische, Catalaanse en Spaanse priesters van de Europese assemblée van priesters”.

Overgangperiode

De jaren in Nieuw-Vennep worden gekarakteriseerd als een overgangperiode met veranderingen op verschillende terreinen.

“Toen ik hier begon, als kapelaan bij pastoor Dirk de Wit, was het nog echt een boerendorp, met een paar blokjes huizen rond de kruising in het centrum. Ik heb de eerste uitbreiding meegemaakt, de nieuwbouw van de Bosstraat. Economisch gezien voltrok zich de overgang van boerensamenleving naar industrialisatie. De machines maakten mensen overbodig, diezelfde mensen gingen naar machinefabriek Vicon werken om machines te bouwen.”

De vraag naar arbeiders bij Vicon was zo groot dat de leiding besloot gastarbeiders uit Spanje aan te trekken. Directeur Herbert Vissers benaderde de kapelaan als geestelijk adviseur voor zijn katholieke Spaanse medewerkers, uitsluitend mannen die waren gehuisvest in een soort barak aan de Hoofdweg. Ze hadden een arbeids-overeenkomst voor vijf jaar. Hun gezinnen bleven in Spanje. Elke zondag las Wim Al de mis in de Viconkantine na de ochtenddienst in de parochiekerk.

“Ik bleef er ook vaak hangen, zo leerde ik de mensen kennen. Maar ik wist niets van Spanje. Daarom ben ik in de vakantieperiode begonnen de gezinnen in Spanje te bezoeken, samen met vrachtwagenchauffeur Piet van Staveren. Je kunt wel zeggen dat we in die vijf jaren alle hoeken van Spanje hebben gezien”.

Het was de tijd van het fascistische Franco-regiem, dat sterk werd gesteund door de katholieke kerk in Spanje, zoals de kerk ook in Latijns-Amerika ultrarechtse dictaturen steunde.

El capellán Al con el corresponsal y un grupo de españoles

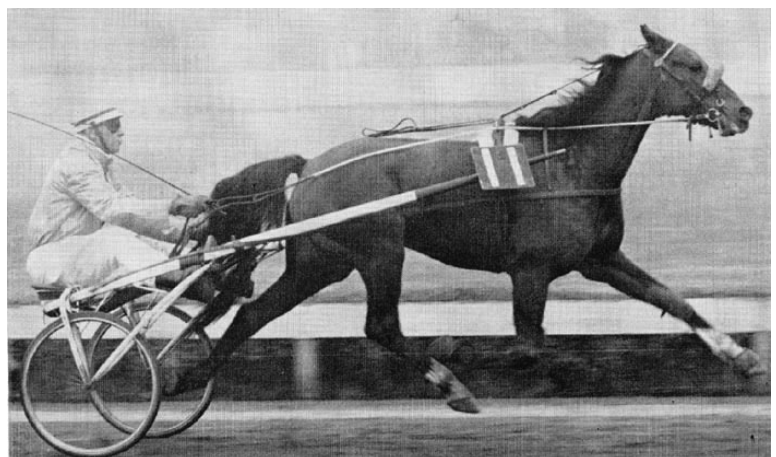
“Ik ben me toen politiek bewust geworden van de funeste houding van de kerkleiding als zegen over de meest rechtse regimens, die alleen bestonden ten dienste van de rijken.”

In het dorp was de jonge kapelaan niet te beroerd zijn handen uit de mouwen te steken. Dat gebeurde letterlijk, toen hij tijdens huisbezoek op een boerderij werd gevraagd te assisteren bij de moeizame bevalling van een kalfje. Je kon hem verder soms aantreffen aan de zijde van boer Joop Ham, die naast zijn landbouwbedrijf een paardenfokkerij had. Hij hielp er ook een keer bij de moeizame bevalling van een veulen.

“Ham koerste op Duindigt en Hilversum. Ik ging een paar keer mee als

Zorg voor Spaanse gastarbeiders

Draver Anton met Joop Ham

stalknecht, gehuld in een overall om op de paarden te passen. Die dieren waren veel geld waard en moesten worden bewaakt om te voorkomen dat een onverlaat ze iets zou geven, doping dus, om ze uit te schakelen.”

Wim Al bewaart dierbare herinneringen aan pastoor De Wit, die in augustus 1981 overleed. Hij stond dicht bij de mensen en sprak hun taal, ook in zijn preken. Dat maakte hem zeer geliefd. Van jongs af aan was hij ziekelijk.

Als hij weer eens terugkwam uit het ziekenhuis was het ‘maar een griepje’ geweest. Als theologiestudent kreeg hij tuberculose, waardoor een nier verwijderd moest worden. Toen dat veertig jaar geleden was gaf hij een feestelijk diner voor familie en vrienden. Zo maakte hij van zijn zwakte zijn kracht. “In totaal heb ik hem drie keer het sacrament van de zieken gegeven, de laatste keer na een hersenbloeding die fataal leek. Toch knapte hij weer op, al moest hij daarna wel met vervroegd pensioen. Dat hij nog dertien fijne jaren heeft geleefd dankte hij vooral aan zijn lieve en zorgzame huisgenote Mia de Goot.”

Vernieuwingen

Naast pastoraal werk, later als assistent van pastoor Piet Barendse, had Wim Al ook als taak om de vernieuwing van de katechese op de katholieke scholen van het dekenaat Hoofddorp te begeleiden, via cursussen aan de leerkrachten. Hij rept van een doorbraak van nieuwe theologische perspectieven vanuit het Concilie, onder andere een veranderend accent van de kerk als hiërarchisch instituut naar het meer Bijbelse ‘Samen Kerk’, Gods volk onderweg.

Liturgische veranderingen waren nodig: gebeden en gezangen in de volkstaal in plaats van Latijn, jongerendiensten, gezinsvieringen, eigen inbreng en verantwoordelijkheid bij doop, huwelijk en uitvaart.

“Er bestond voor de kerk eigenlijk geen ‘volkstaal’. Daarom begonnen we zelf teksten te schrijven. Het werd allemaal veel vrijer en met elkaar werd je creatiever. Er heerste een hunkering naar vernieuwing, waaraan iedereen wilde meewerken, in werk- en gespreksgroepen en in nieuwe bestuurlijke kaders van medeverantwoordelijkheid. Mensen waren toe aan bezinning en verdieping. Saamhorigheid is een mooi begrip om deze periode samen te vatten.”

Er was ook sprake van verandering in de seksuele moraal.

“Dat begon in de biechtstoel, waar een moeder van acht kinderen aan mij, 25 jaar, kwam vragen of ze voortaan de pil mocht gebruiken. Ze wist dat de Paus er tegen was. Ik voelde me in de rol gedrukt van vertegenwoordiger van de officiële kerkelijke moraal.”

Al adviseerde haar om een en ander met haar man te bespreken en verder met de huisarts.

“Ik zei dat de Paus haar kinderen niet hoefde op te voeden.”

Toen bleek dat de (niet-katholieke) huisartsen soms niet goed raad wisten met het dilemma van geboortebep-

king voor katholieke gezinnen, besloot hij samen met pastoor de Wit om hen op de pastorie uit te nodigen voor een open gesprek hierover.

“We hebben toen duidelijk gemaakt dat het neerkomt op eigen verantwoordelijkheid van de gehuwden.”

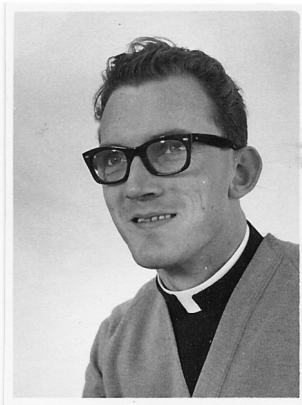
“En de kerkleiding dan?” was de vraag.

“Luister eens,” was ons antwoord. “Die zit in Rome en niet in Nieuw-Vennep.”

Wim Al komt over als een tamelijk recalcitrante dienaar Gods.

Voelt hij zich nog steeds thuis in de kerk? Zijn antwoord is krachtig.

“Nee, niet in de kerk zoals die zich de laatste jaren van bovenaf manifesteert. Maar ik blijf erin omdat de kerk voor mij vooral de mensen zijn met wie ik de evangelische idealen heb leren kennen en nog steeds met ze deel. Die wil ik niet in de steek laten. Ik ben geen priester geworden om het instituut te vertegenwoordigen of te verdedigen, maar om het evangelie te verkondigen als een blijde en bevrijdende boodschap. Dat doe ik binnen het kader van de katholieke kerk, omdat ik daarin nu eenmaal ben opgegroeid.”

De jonge kapelaan Wim Al

Eerste kapelaanservaringen

Een bijzondere biechtstoel

In Nieuw-Vennep maakte ik kennis met pastoor Dirk de Wit en zijn huisgenote Mia, zij ontvingen mij hartelijk en ik kreeg een rondleiding. We liepen door de gang van de pastorie naar de kerk, daar stond een fiets op zijn kop.

Ik vroeg hem of hij een leuke band had.

“Nee,” zei hij tot mijn verrassing, “dat is mijn biechtstoel.”

De Wit zag mijn verbaasde blik en legde uit:

“Ik ben nogal eens ziek. Dan sta ik rond de feestdagen mijn biechtstoel in de kerk af aan een priester die van elders hier komt biechthoren. Als ik thuis ben wil ik helpen, ook al is mijn biechtstoel bezet. Vandaar deze fiets als biechtstoel. Ik gooi een kleed over het achterwiel, plaats een knielstoel aan de ene kant van het voorwiel en zit zelf aan de andere kant. Het kerkelijk wetboek schrijft voor dat een tralievenster de biechtvader van de biechteling gescheiden moet houden, vandaar. De oudere parochianen weten me ook hier te vinden.”

Over humor en creativiteit gesproken.

Mijn eerste bediening

Nieuw-Vennep ligt op de route van Den Haag en Rotterdam naar Schiphol. Die twee snelwegen kwamen samen in één even brede snelweg naar de luchthaven. Dat veroorzaakte weleens ernstige ongelukken, zo ook op een van mijn eerste dagen in de pastorie. We zaten 's middag net aan tafel voor het middagmaal. De soep was opgeschept en een ambulance kwam voorrijden. Het enige wat pastoor de Wit zei:

“De heilige olie staat op de brievenbus bij de voordeur.”

Hij was dit soort scènes blijkbaar gewend. Ik nam het busje olie mee en liep naar de ambulance. De achterklep ging open, ik had nog niet in de wagen gekeken of ik kreeg direct een los been toegestoken, met een deel van de nylonkous er nog aan.

“Sorry eerwaarde, dit was het enige wat nog toonbaar was,” zei de ambulancebroeder. “De vrouw is met haar autootje onder een vrachtwagen platgewalst.”

Bijna kokhalzend gaf ik een kruisje op het been, waarna de achterklep dicht ging en de ambulance vertrok.

Van eten is die middag niet veel meer gekomen, wel werd dit aanleiding tot een gesprek. Met alle respect voor de ambulancebroeders, beide ex-kloosterbroeders, maar heeft dit zin? Zij hebben geleerd dat tot een uur na de dood de levensgeesten nog niet geweken zijn en iemand nog bediend